

Finansdepartementet
Ekonomiska avdelningen
103 33 Stockholm

E-post: fi.remissvar@regeringskansliet.se,
fi.ea.e3@regeringskansliet.se,
mats.e.johansson@regeringskansliet.se

2021-04-07

Remissvar Fi2020/03418 – Jämlikhetskommissionens betänkande En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46)

Tillväxtanalys ska analysera, utvärdera och redovisa effekter av statens insatser för hållbar nationell och regional tillväxt och näringslivsutveckling. Myndigheten ska ta fram beslutsunderlag och rekommendationer för utveckling, omprövning och effektivisering av statliga åtgärder samt, om det är relevant, peka på viktigare målkonflikter. Remissvaret är skrivet utifrån dessa utgångspunkter.

Inkomstskillnader och ekonomisk tillväxt

I avsnitt 5.4 förefaller utredningen dra slutsatsen att en ökad inkomstandel för dem med högst inkomst (den femte kvintilen) har en negativ påverkan på den ekonomiska tillväxten, medan en ökad inkomstandel för dem som befinner sig i de lägre inkomstskikten leder till ökad ekonomisk tillväxt. Slutsatsen baseras i huvudsak på en uppsats av Dabla-Norris m.fl. (2015)¹, som i sin tur baserar sina estimat på en panel av 159 länder. Estimaten i Dabla-Norris m.fl. (2015) baseras på sammanslagna data för utvecklade och utvecklingsländer, men enligt utredningen ska den positiva effekten för de lägre inkomstskikten vara ännu starkare i utvecklade länder; detta resultat visas dock inte, utan istället refereras till mailkontakt med författarna kring detta.

¹ Dabla-Norris, E, K Kochhar, N Suphaphiphat, F Ricka & E Tsounta (2015), "Causes and Consequences of Income Inequality: A Global Perspective" IMF Staff Discussion Note SDN/15/13.

I denna del av utredningen saknas dock relevant litteratur på området. Här är det speciellt relevant att lyfta en publicerad meta-analys av Neves m.fl. (2015)². I denna analyseras ett stort antal artiklar publicerade i vetenskapliga tidskrifter 1994–2014. Studien justerar också sina resultat för olika former av "publication bias".

För utvecklade länder finner Neves m.fl. (2015) omfattande heterogenitet i estimerade samband mellan inkomstskillnader och ekonomisk tillväxt. Detta förklaras framförallt av att mekanismer och samband mellan inkomstskillnader och tillväxt ser olika ut beroende på vilken tidsperiod och land som studeras. Författarna drar utifrån detta slutsatsen att förväntade effekter på tillväxt av politik som påverkar inkomstskillnader inte kan baseras på globala samband eller på mekanismer som gäller under en tidsperiod i ett specifikt land. Det innebär att historiska samband mellan inkomstskillnader och tillväxt för andra länder eller för Sverige under tidigare perioder med hög sannolikhet inte kan användas som grund för att förutsäga hur den svenska framtida tillväxten förväntas påverkas av olika former av ekonomisk politik.³

Resultaten i Neves m.fl. (2015) implicerar därmed att förväntade effekter på den framtida ekonomiska tillväxten i Sverige av politik som syftar till att minska inkomstskillnader tydligt behöver utgå från den nuvarande svenska kontexten och inte baseras på globala eller historiska samband. Ett tydligt exempel är svenska löneskillnader. Den svenska lönestrukturen är fortfarande den mest sammanpressade i OECD-området (Långtidsutredningen, 2019)⁴. Att en ytterligare sammanpressning då skulle vara positivt för tillväxten framstår därför som tveksamt.

Här bör även jämförelsevis höga marginalsatser på arbetsinkomster och effekter på arbetsutbud och tillväxt nämnas som en del av den svenska kontexten. Avskaffad värnskatt är t.ex. den enskilda åtgärd i budgetpropositionen för 2020 som regeringen bedömer har störst positiv effekt på antalet arbetade timmar i ekonomin (Prop. 2019/20:1, Tabell 1.6, s 37), samtidigt som det enligt samma budget har en tydlig ökande effekt på inkomstskillnaderna i form av att nästan hela vinsten tillfaller den tiondel av befolkningen som har högst inkomster.

Givet ovanstående hade det varit önskvärt med dels en mer omfattande litteraturöversikt kring sambandet mellan inkomstskillnader och ekonomisk tillväxt, dels en tydligare förankring i den svenska kontexten när det gäller diskussioner kring effekter på tillväxten av olika former av utjämnande politik.

Högre utbildning och avkastning på utbildning

Tillgång till välutbildad personal med av företagen efterfrågade kompetenser är kritiskt för svensk tillväxt och svenska företag. Som utredningen betonar är det inte enbart den efterföljande högre lönen som påverkar individens val att studera på högre nivå, utan

² Neves, P, O Afonso & S Silva (2015). "A Meta-Analytic Reassessment of the Effects of Inequality on Growth", *World Development* 78.

³ Neves m.fl. (2015 s.398): "These insights have important policy implications. Policy makers should avoid thinking of a global, single pattern for the inequality-growth relationship because such a pattern does not exist. Instead, they should take into consideration the existence of specific and particular effects that differ from country to country and region to region and that vary with the type of inequality and the time span considered."

⁴ Långtidsutredningen 2019, SOU 2019:65.

även sådant som t.ex. normer kring utbildning och framtida arbetsuppgifter påverkar valet att fortsätta till högre utbildning. Det betyder dock inte att en ökad privatekonomisk avkastning på högre utbildning inte skulle kunna ge betydande effekter på antalet personer som väljer att gå vidare till högre utbildning. Detta framgår dock inte i utredningen, som istället tonar ner betydelsen av den privatekonomiska avkastningen.

I en publicerad artikel av Fredriksson (2002)⁵ baserad på svenska data – som inte citeras eller diskuteras i utredningen – visas att variationer i universitetslönepremien förklarar nästan all variation i andelen personer i svensk högre utbildning mellan åren 1967 och 1991. Dessa år uppvisar dessutom stor variation i både andelen nya studenter och i universitetslönepremien både före och efter skatt. Att svenska företag i vissa fall har svårt att locka till sig experter och forskare från utlandet p.g.a. låg privatekonomisk avkastning illustreras också av att regeringen i samband budgetpropositionen för 2021 (Prop. 2020/21:1) aviserade ytterligare mer generösa skattevillkor för utländska experter i form av den s.k. expertskatten, ett förslag som sedan dess också införts.

Bostadsbrist

Finanspolitiska rådet (2017)⁶ har tidigare konstaterat att den svenska bostadsmarknadens bristande funktionssätt skapar problem på många områden av ekonomin. Bland annat att bristen på hyresbostäder i kombination med höga priser på bostäder med äganderätt eller bostadsrätt bidrar till minskad rörlighet på arbetsmarknaden vilket gör det svårare för företag att rekrytera arbetskraft.

Det finns flera förklaringar till den dåligt fungerade svenska bostadsmarknaden, t.ex. skattesystemets utformning, vilket också lyfts av utredningen. Till skillnad mot en närmast enad ekonomkår, inkl. Finanspolitiska rådet, ställer sig dock utredningen högst tveksam till att hyresregleringen skulle utgöra ett av de största problemen. Istället argumenteras emot marknadshyror som en framkomlig och effektiv väg att avhjälpa problemen med motivet att det leder till ökad ojämlikheten i samhället.

Det finns dock flera förslag på hur en sådan hyresreform kan kombineras med politiska åtgärder för att motverka ökad ojämlikhet på kort sikt; se t.ex. Finanspolitiska rådet (2017) samt Kopsch (2019)⁷. Finanspolitiska rådet (2017 s. 182) argumenterar dessutom för att "I ett längre perspektiv finns knappast anledning att tro att en övergång mot marknadshyror ska ha en tydligt regressiv fördelningsprofil. En allokering byggd på betalningsvilja behöver inte missgynna hushåll med låga inkomster jämfört med en allokering byggd på kötid, kontakter och pengar under bordet."

Till detta tillkommer att Kopsch (2019), baserat på data från bostadsförmedlingen i Stockholm, drar slutsatsen att hyresreglering är ett dåligt medel för att hjälpa bostadsmarknadens svaga aktörer, det vill säga hushåll med låga inkomster. Studien visar att framförallt hushåll med högre inkomster fått tillgång till de mest attraktiva hyreslägenheterna. Detta bidrar i sig till ökad ojämlikhet.

⁵ Fredriksson, P (2002), "Economic Incentives and the Demand for Higher Education", *Scandinavian Journal of Economics* 99.

⁶ Finanspolitiska rådet (2017), "Svensk finanspolitik", Finanspolitiska rådets rapport 2017.

⁷ Kopsch, F (2019), *En hyresmarknad i kris. Fortsätt lindra symptomen eller bota sjukdomen?*, SNS Förlag.

Skatter

Utredningen innehåller ett antal förslag och diskussioner kring olika skatteförändringar. Tillväxtanalys avstår från att i nuläget i detalj kommentera dessa då de (av naturliga skäl) saknar detaljer och konsekvensanalyser, men delar utredningens bedömning att det är eftersträvaransvärt med ett mer enhetligt och överblickbart svenskt skattesystem med färre undantag/skatteutgifter. Ett sådant skattesystem förväntas bidra till att ekonomiska aktörer kan fatta mer välinformerade beslut och förhindra att snedvridna konkurrensförhållanden p.g.a. att vissa branscher gynnas skattemässigt framför andra.

Generellt om entreprenörskap och innovationer

I utredningen saknas en diskussion kring hur politik för ökad innovation och företagande kan påverka ojämlikhet på kort och lång sikt. Finns det målkonflikter? Ser de annorlunda ut på kort- respektive lång sikt? Eller är det i vissa fall förenliga mål? Konsekvensanalyser eller diskussioner kring hur de olika förslagen och bedömningarna i utredningen kan tänkas påverka företag, innovationer och entreprenörskap saknas också i stort.

Beslut i ärendet har fattats av generaldirektören. Föredragande har varit analytiker Magnus Gustavsson. I ärendets handläggning har även avdelningschef Peter Frykblom medverkat.

Sverker Härd
Generaldirektör

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser

Östersund

Postadress: Studentplan 3, 831 40 Östersund

Besöksadress: Studentplan 3, Östersund

Stockholm

Postadress: Studentplan 3, 831 40 Östersund

Besöksadress: Torsgatan 11, plan 4, Stockholm

Telefon: 010-447 44 00

E-post: info@tillvaxtanalys.se

Webb: www.tillvaxtanalys.se

Organisationsnummer: 202100-6164